

Elementer i god undervisning

Redskab til udvikling af struktur og organisering i undervisningen

Dette redskab giver jer lærere mulighed for at stille skarpt på og udvikle jeres undervisningspraksis. Redskabet er baseret på vidensnotatet *'Elementer i god undervisning'*, som formidler pointer fra forskningslitteraturen om god undervisning. Redskabet er, ligesom vidensnotatet, opdelt i tre temaer: 'Interaktion i undervisningen', 'Struktur og organisering i undervisningen' og 'Læringsmiljø'. Vi har lavet ét redskab for hvert tema, og i dette hæfte er der fokus på struktur og organisering i undervisningen.

Redskabet er udviklet i samarbejde med lærere, og det består dels af en guide til kollegial observation og dels af et spørgeskema til eleverne. Kollegial observation er en metode, som giver anledning til at drøfte iagttagelser af undervisningen og sammen reflektere over, hvad der fungerer godt, og hvad der kunne fungere bedre. Spørgeskemaet til eleverne giver jer mulighed for at få indblik i elevernes oplevelse af undervisningen. Redskabet har fokus på nogle af de elementer, der er med til at skabe et grundlag for den gode undervisning. De to perspektiver (kollegers og elevers) på undervisningen giver jer et fælles afsæt for at drøfte undervisningen og sammen reflektere over, hvordan undervisningen kan udvikles.

Redskabet er rettet mod det højere mellemtrin og udskoling. Spørgeskemadelen kan nemlig godt være vanskelig for elever i 4.-5. klasse og er ikke egnet til indskoling. Redskabet er desuden bedst egnet til de store fag som dansk og matematik.

Et arbejdsredskab til at undersøge og udvikle jeres undervisning

Hvad skal det bruges til?

Dette redskab er et udviklings- og arbejdsredskab til den fagligt nysgerrige lærer eller det fagligt nysgerrige lærerteam, som kan bruge det til at stille skarpt på forskellige elementer i egen praksis. Redskabet er ikke et måleredskab, og det kan derfor ikke bruges til at måle, hvor god undervisningen er. Derimod kan det give et værdifuldt indblik i, hvordan undervisningen tager sig ud fra hhv. elevers og kollegaers perspektiver, samt give anledning til refleksion og udvikling.

DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT

Hvad består redskabet af?

Redskabet består af en observationsguide og et spørgeskema, som bygger på vidensnotatet 'Elementer i god undervisning'. Vidensnotat og redskab kan med fordel kombineres. Dvs. at I både kan læse om nogle af de centrale elementer i undervisningen og samtidig få et konkret og anvendeligt redskab til at stille skarpt på elementerne i jeres undervisning.

Redskab

Observationsguiden er et værktøj til at give jer et nyt blik på undervisningen. Den beskriver, hvordan en kollega kan indsamle systematiske iagttagelser i undervisningen, og hvordan I sammen kan bruge observationerne til at drøfte og udvikle undervisningen.

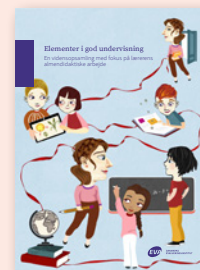

Spørgeskemaet er et værktøj, der kan gøre jer klogere på elevernes perspektiver på undervisningen. Spørgeskemaet kan tilpasses jeres klasse og give et overblik over alle elevers oplevelse af undervisningen. Resultaterne kan I bruge i fællesskab til at reflektere over, hvordan eleverne oplever undervisningen, og hvilken udvikling det kan give anledning til.

Vidensnotat

I **vidensnotatet** finder I en oversigt over elementer, der ifølge forskningen er med til at gøre undervisningen god. Vi har konkretiseret og kondenseret forskningen med fokus på at gøre den anvendelig.

Samspil mellem observationsguide og spørgeskema til elever

Når I bruger dette redskab til at undersøge jeres praksis, kan I vælge at arbejde enten med kollegial observation eller med spørgeskemaet til eleverne – eller I kan kombinere de to metoder.

Hvis I vælger at kombinere de to metoder, kan I fx gøre følgende:

- **Anvende værktøjerne parallelt.** Kollegial observation kan bruges parallelt med spørgeskemaet til eleverne. På den måde kan de to værktøjer belyse et emne fra to forskellige perspektiver, nemlig kollegaens og elevernes.
- **Brug jeres nysgerrighed som afsæt for observation.** Elevernes besvarelse af spørgeskemaet kan give anledning til nysgerrighed eller undren. Det kan fx være, at elevernes oplevelser på nogle områder adskiller sig fra jeres forventninger. Her kan observationsguiden bruges til at stille skarpt på disse områder og indhente iagttagelser fra undervisningen.

Sådan gør I

Start med at vælge et fokus for jeres undersøgelse

Redskabet giver jer mulighed for at belyse temaet 'Struktur og organisering i undervisningen'. Når I skal observere eller undersøge elevernes perspektiver, er der behov for at udvælge et mindre fokus. Vælg fx 2-3 emner. Det kunne fx være, at I ønsker at blive klogere på emnerne 'Opstart og klar struktur', 'Træning og øvelse undervejs' og 'Afslutning og konsolidering'.

Sådan anvender I observationsguiden

Brug observationsguiden som en hjælp til at fokusere jeres blik, når I observerer, og til at fastholde observationerne ved at tage noter undervejs. Noterne er jeres grundlag for den efterfølgende dialog om det, I så. Observationsguiden udgøres af punkterne i boksene med overskriften "Observation kig fx efter ..." i redskabet.

1 Aftal hvordan observationen skal foregå

Bliv enige om, hvor, hvornår og hvordan observationerne skal gennemføres. Skal observatøren være til stede i løbet af hele undervisningen, i hvilket fag og med hvilken klasse, og hvilken rolle skal observatøren have i løbet af selve undervisningen?

2 Gennemfør observationen

Medbring et print af observationsarket til undervisningen. Fokus bør være på beskrivelser af praksis, så I sammen kan reflektere over dem efterfølgende. Vær så beskrivende som muligt, når I tager noter, og undlad at vurdere. Beskrivelser af, hvordan læreren fx starter undervisningen, er bedre at arbejde med end en vurdering af, at timens start var vellykket.

3 Drøft i fællesskab

Samtalen om observationen giver rum for refleksioner over praksis og udvikling af praksis. I kan med fordel også medbringe resultaterne fra spørgeskemaet, så I kan se, hvordan hhv. kollegaer og elever oplever de dele og elementer af undervisningen, som I gerne vil blive klogere på.

- Den observerede lærer fortæller først, hvordan vedkommende oplevede undervisningen: hvad gik som planlagt, hvornår måtte der justeres?
- Observatørerne gennemgår deres iagttagelser og læser udvalgte passager fra observationsnoterne op.
- Fælles drøftelse med afsæt i følgende spørgsmål: Hvad hæftede vi os ved i forhold til det valgte fokus? Hvad inspirerede? Hvad giver det anledning til at udvikle/afprøve?

Sådan anvender I spørgeskemaet til elever

Spørgeskemaet udgøres af spørgsmålene i boksene med overskriften "Spørgsmål til eleverne" i redskabet.

1 Afsæt tid til besvarelse af skemaet

Afsæt tid til, at eleverne kan besvare skemaet, så de kan få hjælp undervejs. Det er vigtigt, at eleverne er trygge ved at svare ærligt, og det er derfor afgørende med en god introduktion, hvor de får at vide, at I kun kan se klassens samlede svar – og at svarene skal bruges til at gøre jer klogere på, hvordan undervisningen kan blive bedre og ikke til at vurdere eleverne.

2 Opsæt og gennemfør spørgeskemaet

Opsæt og gennemfør spørgeskemaet med eleverne – enten på papir eller via en digital spørgeskemaløsning.

Når I sætter spørgeskemaet op, er det en god ide, at I indsætter nogle hjælpesætninger, så eleverne ved, hvornår de skifter fra en del af skemaet til den anden. Det kunne fx være, når eleverne skifter til emnet 'Afslutning og konsolidering': "De næste spørgsmål handler om, hvordan I afslutter undervisningen, og hvordan I løbende samler op.". Det er også vigtigt, at I husker at erstatte '[fag]' med fx 'dansk' eller 'matematik', afhængigt af hvilket fag spørgeskemaet er rettet imod.

3 Drøft i fællesskab

Sæt jer sammen og kig på elevernes besvarelser af spørgeskemaet. I kan tage afsæt i følgende spørgsmål:

- Hvad hæfter I jer især ved?
- Hvad overrasker jer?
- Hvad giver det anledning til at udvikle/afprøve?

Udvikling og afprøvning

På baggrund af ovenstående får I mulighed for at få et styrket indblik i, hvordan eleverne ser på undervisningen, og/ eller hvordan undervisningen ser ud udefra. Dette kan give anledning til at udvikle undervisningen, ved at der stilles skarpt på konkrete områder, som I arbejder videre med.

1 Drøft udvikling af undervisningen:

Overvej i fællesskab: Hvilke nye greb ville det være relevant for os at afprøve i undervisningen?

2 Indgå aftaler

- Beslut, hvem der afprøver de nye greb i undervisningen og hvornår.
- Aftal, hvordan I vil holde øje med virkningen af de nye greb. Det kan fx være, at I vil tage egne noter undervejs. Eller I kan anvende observationsguiden eller spørgeskemaet til at undersøge undervisningen på ny.

3 Følg op

Når den planlagte ændring er gennemført, sætter teamet sig igen sammen og drøfter de iagttagelser, observationer eller elevbesvarelser, som I har valgt at arbejde med. I kan gentage drøftelserne (pkt. 3 i venstre kolonne) og desuden tage afsæt i følgende spørgsmål:

- Hvad virkede som forventet? I hvilke situationer og for hvilke elever?
- Hvor mangler vi endnu at se en virkning?

Afslut med at beslutte, om I vil lave en ny afprøvning (og gentag i så fald trin 1-3), eller om I vil afrunde forløbet.

På de næste sider følger observationsguide og spørgeskemaspørgsmål fordelt på en række underemner.

Struktur og organisering i undervisningen

Opstart og klar struktur

Læreren skal gøre det klart for eleverne:

- Hvad de skal arbejde med i løbet af modulet/dagen/forløbet – og gerne hvad intentionen og det faglige formål er. I nogle sammenhænge kan det også være relevant at angive mere specifikke faglige mål.
- Hvordan undervisningens indhold og aktiviteter hænger sammen med det, de gjorde sidst (genopfriske det, som eleverne allerede ved, og sætte det i relation til det nye emne eller område).
- Hvordan de skal arbejde (hvilke faser er modulet eller timen inddelt i, skal de arbejde i grupper eller individuelt, og hvordan er overgangen mellem faserne?).

Observation kig fx efter ...

- Hvordan læreren introducerer undervisningens formål og indhold og struktur
- Hvordan læreren skaber sammenhænge til det, som eleverne tidligere har arbejdet med/lært
- Hvordan læreren forklarer eleverne, hvordan de skal arbejde.

Spørgsmål til eleverne

Hvor tit gør din [fag]lærer følgende i starten af [fag]timerne?

- Forklarer, hvad vi skal arbejde med i løbet af undervisningen
- Forklarer, hvad vi skal have ud af undervisningen
- Forklarer undervisningens forløb (fx fælles opstart så gruppearbejde og til sidst opsamling)
- Genopfrisker, hvad vi arbejdede med sidste gang
- Forklarer, hvordan det nye, vi skal lære, hænger sammen med det, vi tidligere har lært.

Svarskala: aldrig, sjældent, nogle gange, ofte, altid.

Struktur og organisering i undervisningen

Træning og øvelse undervejs

- Læreren skaber mulighed for, at eleverne løbende træner og øver sig på det, de har lært, og det, de er i gang med at lære i undervisningen.
- Læreren organiserer og tilrettelægger undervisningen med aktiviteter, der er tilpasset de specifikke kompetenceområder, man gerne vil træne og fastholde.

Observation kig fx efter ...

- Hvordan træning og øvelse indgår i undervisningen
- Hvordan læreren og eleverne taler om betydningen af at øve sig
- Elevernes muligheder for at genopfriske og vedligeholde deres faglige kompetencer.

Spørgsmål til eleverne

Hvor tit gør din [fag]lærer følgende undervejs i [fag]timerne?

- Giver os opgaver, så vi kan øve os på det, vi har lært i løbet af timen
- Giver os opgaver, så vi kan øve os på det, vi tidligere har lært
- Sætter os til at arbejde videre i grupper, så vi kan øve os på det, vi lige har lært.

Svarskala: aldrig, sjældent, nogle gange, ofte, altid.

Struktur og organisering i undervisningen

Afslutning og konsolidering

- Det er vigtigt, at undervisningen afsluttes med en form for opsamling og afrunding.
- Det er vigtigt, at læreren afrunder undervisningen med at relatere dét, der er sket, lært og gennemgået i løbet af timen, til undervisningens opstart og orientering.
- Det er vigtigt, at læreren bedst muligt sikrer, at eleverne har forstået stoffet og/eller den intention, der var med undervisningen.
- Det er vigtigt, at læreren løbende samler op på, om eleverne har forstået indholdet af undervisningen efter hensigten.

Observation kig fx efter ...

- Hvordan læreren afslutter og afrunder undervisningen
- Hvordan læreren samler op på det, der er gennemgået i timen
- Hvilke muligheder læreren tilbyder eleverne for at genkalde sig det, de har lært i undervisningen
- Hvordan læreren undersøger elevernes udbytte af undervisningen.

Spørgsmål til eleverne

Hvor tit sker følgende i [fag]timerne?

- Til sidst i timen bliver der samlet op på det, vi har gennemgået i løbet af timen.
- Til sidst i timen genopfrisker [fag]læreren, hvad det var meningen, at vi skulle have ud af timen.
- Til sidst i timen følger [fag]læreren op på, om vi har lært det, vi skulle.

Svarskala: aldrig, sjældent, nogle gange, ofte, altid.

Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om dine [fag]timer?

- Min [fag]lærer tjekker løbende igennem timen, om vi er på rette spor (fx om vi forstår opgaverne/aktiviteterne).
- Når jeg laver en opgave/aktivitet i [fag], ved jeg, hvad det er, jeg skal have ud af den.

Svarskala: helt uenig, nærmest uenig, hverken/eller, nærmest enig, helt enig.

Struktur og organisering i undervisningen

Variation og fremdrift

- Læreren skaber glidende overgange mellem de forskellige faser og aktiviteter.
- Læreren skaber variation i læringsaktiviteter.
- Læreren holder momentum og undgår forvirring og stilstand mellem forskellige aktiviteter.
- Læreren holder eleverne til ilden i den forstand, at de er engagerede og aktivt deltagende i undervisningen.
- Læreren holder styr på og genopfrisker strukturen undervejs i undervisningen samt fastholder den røde tråd.

Observation kig fx efter ...

- Hvilke aktiviteter der skiftes mellem i løbet af undervisningen
- Hvordan skiftene mellem aktiviteter foregår
- Hvordan den røde tråd tydeliggøres mellem aktiviteterne i undervisningen
- Hvordan elevernes engagement og koncentration er
- Hvordan der skabes og opretholdes arbejdsro.

Spørgsmål til eleverne

Hvor tit sker følgende i [fag]timerne?

- Min [fag]lærer varierer undervisningen.
- Jeg må vente på at komme i gang med den næste aktivitet eller opgave.
- Der er tidspunkter, hvor jeg ikke ved, hvad jeg skal lave.
- Der opstår uro/larm, når vi skal skifte fra en aktivitet til en anden.

Svarskala: aldrig, sjældent, nogle gange, ofte, altid.

Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om dine [fag]timer?

- Hvis jeg afslutter en opgave før de andre, ved jeg, hvad jeg skal gå i gang med.
- I [fag]timerne skifter vi for meget mellem forskellige aktiviteter.
- I [fag]timerne er der god tid til at blive i den samme aktivitet længere tid ad gangen.

Svarskala: helt uenig, nærmest uenig, hverken/eller, nærmest enig, helt enig.

Struktur og organisering i undervisningen

Tid til faglige aktiviteter og tidsstyring

- Læreren holder styr på tiden i forhold til de forskellige faser og aktiviteter og sikrer, at der er tid til at nå det, der skal nås.
- Læreren sikrer, at så meget tid som muligt bliver brugt på faglige aktiviteter, og at eleverne har mulighed for at engagere sig i disse.

Observation kig fx efter ...

- Hvordan læreren styrer tiden til de planlagte aktiviteter
- Hvordan læreren fordeler tiden mellem forskellige undervisningsformer (fx instruktion, elevarbejde)
- Hvor meget af undervisningstiden går med faglige aktiviteter
- Hvad læreren gør, når tidsplanen forskydes, fx som følge af uventede begivenheder.

Spørgsmål til eleverne

Hvor tit sker følgende i [fag]timerne?

- Der er tidspunkter, hvor jeg ikke kan komme i gang eller videre med timen, fordi jeg mangler de nødvendige materialer (fx en tekst, it-problemer osv.).
- Der er for lidt tid til aktiviteterne/opgaverne.
- Der er for meget tid til aktiviteterne/opgaverne.
- Der bliver brugt meget tid på elever, der larmer.

Svarskala: aldrig, sjældent, nogle gange, ofte, altid.

Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om din [fag]lærer?

- Min [fag]lærer er god til at holde styr på tiden, så vi når det, vi har planlagt.
- Min [fag]lærer er god til at ændre planen for timen, hvis der sker noget uventet (fx at opgaver/aktiviteter tager længere tid, end vi regnede med, eller nogle ting tager længere tid at forstå).

Svarskala: helt uenig, nærmest uenig, hverken/eller, nærmest enig, helt enig.

Struktur og organisering i undervisningen

Differentiering i struktur og organisering

- Læreren arbejder med at fastholde elevernes interesse og engagement i undervisningen ved at sammensætte undervisningen af forskellige aktiviteter og arbejdsformer, der kan rumme elevernes forskelligheder, så alle elever får mulighed for at deltage.
- Læreren arbejder med fællesskabs- og samarbejdsorienterede arbejdsformer, fx gruppearbejde, da disse arbejdsformer flere steder i litteraturen bliver fremhævet som fordelagtige måder at arbejde med differentiering på. Læreren skal i den sammenhæng forholde sig til indholdet, dynamikken og arbejdsopgaverne i gruppen samt til gruppens sammensætning.
- Læreren fokuserer på at variere arbejdsformer, da det giver mulighed for fleksibilitet og tilpasning, samtidig med at relevant variation gavner mange elever.

Observation kig fx efter ...

- Hvordan læreren varierer undervisningen
- Hvordan aktiviteter og arbejdsformer understøtter, at eleverne kan arbejde med stoffet
 - ... i forskellige tempi
 - ... på forskellige faglige niveauer
 - ... på forskellige måder
- Hvordan læreren understøtter, at alle elever får mulighed for at deltage i undervisningen.

Spørgsmål til eleverne

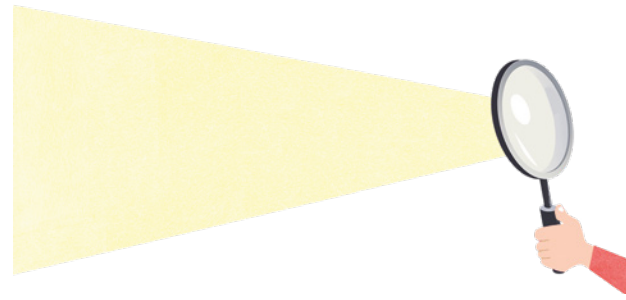

Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om dine [fag]timer?

- Hvis en opgave/tekst er for svær, kan jeg få en anden, som jeg godt kan finde ud af.
- Hvis en opgave/tekst er for nem, kan jeg få en anden, der er mere udfordrende.
- Det jeg skal lave passer til det, jeg kan, fx får jeg opgaver, jeg kan finde ud af at løse.
- Vi arbejder ofte i grupper.
- Min [fag]lærer er god til at sammensætte grupper, der fungerer godt sammen.
- Når vi arbejder i grupper, har alle i min gruppe noget at lave, der passer til det de kan, fx opgaver de kan finde ud af at løse.

Svarskala: helt uenig, nærmest uenig, hverken/eller, nærmest enig, helt enig.

Observationsark

Dato: _____ Fokus: _____

Underviser: _____ Observatør: _____

TID	BESKRIVELSE AF UNDERVISNINGSSITUATIONEN	EGNE REFLEKSIONER

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) gør uddannelse og dagtilbud bedre. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.

**DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT**

T 3555 0101
E eva@eva.dk
H www.eva.dk

**Redskab til udvikling af struktur
og organisering i undervisningen**

© 2021 Danmarks Evalueringsinstitut
Eftertryk med kildeangivelse er tilladt

Design: BGRAPHIC
Illustration: Rikke Bisgaard

Publikationen er udgivet i elektronisk form på www.eva.dk og er trykt til eget forbrug. Publikationen kan ikke købes.

ISBN [www: 978-87-7182-573-2](http://www.978-87-7182-573-2)